

УДК 349.2

**ТРАНЗИТНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ ЯК ФОРМА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ
ТА АДАПТАЦІЇ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ
ДО ТРУДОВОЇ ЗАЙНЯТОСТІ**

Кесада Татарінова Венора Лінда,

*аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін,
господарського та трудового права
Харківського національного педагогічного
університету ім. Г. С. Сковороди*

Одним із найважливіших завдань сучасного суспільства є розроблення стратегій для суб'єктивного та незалежного життя осіб з обмеженими можливостями. Ці стратегії повинні ґрунтуватись на гарантуванні особам з обмеженими можливостями дотримання прав людини, а не орієнтувати їх на пасивне пристосування до навколишнього світу. Сьогодні потрібні протидія дискримінації та соціальній ізольованості осіб з обмеженими можливостями і створення правових механізмів вирівнювання їхніх шансів у сфері працевлаштування. Така протидія має ґрунтуватись не тільки на створенні постійних робочих місць для осіб з обмеженими можливостями, але й формуванні так званих транзитних робочих місць для цієї категорії осіб.

Транзитне робоче місце слід розглядати як робоче місце на спеціальному підприємстві для осіб з інвалідністю, у майстерні або на навчально-виробничому комбінаті реабілітаційної установи із супроводженням на робочому місці. Таке робоче місце є компонентом підготовки людини з інвалідністю до подальшого працевлаштування на відкритому ринку праці та має на меті дати можливість особі з інвалідністю набути навичок та досвіду виконання роботи¹. Тобто транзитне робоче місце спрямоване як на первинне працевлаштування особи з обмеженими можливостями, так і на адаптацію цих осіб до трудової діяльності. Транзитні робочі місця дозволяють здобути необхідний досвід за набутою спеціальністю, звикнути до виконання трудових обов'язків й поліпшити комунікаційну складову трудової діяльності осіб з обмеженими можливостями.

Однак сьогодні створення та функціонування транзитних робочих місць в Україні законодавство не врегульовано.

Водночас Міністерством соціальної політики України вже підготовлений до внесення до парламенту проект Закону України «Про

¹ Модель працевлаштування та забезпечення зайнятості осіб з інвалідністю в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://undp.org.ua/files/ua_2016New_Model_PwD_p1_ukr.pdf.

активізацію пошуку роботи безробітних та шукачів роботи»¹, яким передбачається впровадження у вітчизняний правовий механізм забезпечення зайнятості населення категорії «транзитне робоче місце» та порядку залучення осіб до праці на цих робочих місцях.

Згідно з проектом цього Закону під транзитним робочим місцем розуміється робоче місце, утворене з метою отримання професійного досвіду для працевлаштування окремих категорій громадян на умовах строкового трудового договору. В іншій статті Проекту вказується на те, що основним завданням працевлаштування на транзитне робоче місце безробітних є набуття ними трудового досвіду або підвищення кваліфікації за отриманою робітничою професією. Видається, що до запропонованого поняття слушно було додати таку мету утворення транзитних робочих місць, як «адаптація до подальшої трудової зайнятості», що, насамперед, є важливим для осіб з обмеженими можливостями. Адже відсутність положення про трудову адаптацію виключає створення правових механізмів забезпечення соціально-психологічних умов пристосування осіб з обмеженими можливостями, які тільки залучаються до праці або повертаються до неї у ході професійної реабілітації. Також орієнтація виключно на робітничі професії при створенні транзитних робочих місць не може бути названа обґрунтованою. Наприклад, транзитні робочі місця для осіб з обмеженими можливостями варто створювати в ІТ-сфері, де працю цієї категорії осіб найбільш доцільно використовувати.

Проект Закону України «Про активізацію пошуку роботи безробітних та шукачів роботи» передбачає наступний порядок працевлаштування на транзитні робочі місця. Передбачається, що транзитні робочі місця призначаються для виконання кваліфікованих оплачуваних робіт. Транзитні робочі місця можуть створюватись на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, а також у фізичних осіб, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, насамперед для працевлаштування категорій громадян, які потребують додаткових конкурентних переваг на ринку праці. Термін перебування на такому робочому місці може збільшуватися до 1 року. Водночас працевлаштування на транзитне робоче місце строком до шести календарних місяців здійснюється за умови, що строк після закінчення професійного навчання за робітничими професіями не перевищує 3 місяців. Видається, що актуальним було б доповнення наведених положень проекту Закону правилом про переважне право прийняття на роботу особи, працевлаштованої на транзитному робочому місці, при появі вакансії на нове робоче місце за тією ж професією чи спеціальністю.

¹ Про активізацію пошуку роботи безробітних та шукачів роботи : проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/projects/238/>.

Що стосується оплати праці на транзитних робочих місцях, то тут роботодавцю пропонують додатковий стимул при їх створенні. Так, роботодавцю, який за направленням центрів зайнятості працевлаштовує на створені транзитні робочі місця громадян з числа зареєстрованих безробітних, які пройшли професійне навчання, дозволяється за перші два місяці виплачувати 2/3 мінімальної заробітної плати на термін роботи на транзитному робочому місці за відповідну особу. Варто констатувати, що норма про зменшену оплату на транзитних робочих місцях має дискримінаційний характер та порушує один із головних принципів оплати праці, закріплений у багатьох міжнародних актах: рівна оплата праці за рівну працю. Державі слід знайти інші інструменти мотивації роботодавців створювати транзитні робочі місця, приміром шляхом зменшення податкового навантаження щодо сплати Єдиного соціального внесу при працевлаштуванні осіб на ці робочі місця.

Таким чином, транзитні робочі місця є дієвим інструментом працевлаштування та адаптації осіб з обмеженими можливостями до трудової зайнятості. Транзитні робочі місця повинні надати необхідний досвід та впевненість особам з обмеженими можливостями у своїй професійній та соціальній придатності. Варто визнати, що положення проекту Закону України «Про активізацію пошуку роботи безробітних та шукачів роботи», що стосуються транзитних робочих місць, слід доопрацювати у контексті розширення професійної сфери застосування праці на транзитних робочих місцях, закріплення важливого права на прийняття на постійну роботу осіб, які працювали на транзитних робочих місцях, та заміни стимулюючого механізму створення транзитивних робочих місць, котрий у запропонованому варіанті виглядає дискримінаційним.